KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
KRŠĆANSKA SADAŠNJOST

Martina s. Ana Begić
Leonnel Radinski

Je li grijeh ako...

Je li grijeh ako svi tako rade

Je li grijeh ako se pokajem

ZAMAMNOST I ZAMKE GRIJEHA

Analiza istraživanja (2017., 2024.)
među milenijalcima i generacijom Z
u hrvatskom društvu

Martina s. Ana Begić – Leonnel Radinski

ZAMAMNOST I ZAMKE GRIJEHA

Analiza istraživanja (2017., 2024.) među milenijalcima i generacijom Z u hrvatskom društvu

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
Martina s. Ana Begić – Leonnel Radinski, Z*amamnost i zamke grijeha. Analiza istraživanja (2017., 2024.) među milenijalcima i generacijom Z u hrvatskom društvu*

Biblioteka
Monographia
Knjiga XVII.

Sunakladnici
Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet
Kršćanska sadašnjost d. o. o.

Za sunakladnike
Mario Cifrak, dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Stjepan Brebrić, direktor Kršćanske sadašnjosti d. o. o.

Povjerenstvo za izdavačku djelatnost Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Nenad Malović, Ana Biočić, Stipo Kljajić, Mislav Kutleša, Nikola Vranješ

Recenzenti
prof. dr. sc. Josip Grbac
prof. dr. sc. Siniša Zrinščak

Jezična lektura i korektura
Ana Vladić, mag. educ. philol. croat.

Prijelom i grafičko oblikovanje
Danijel Lončar

Slika na naslovnici
Silvija Češnik, univ. mag. comm.

Tisak: Denona d. o. o., Zagreb

Naklada: 500

ISBN: 978-953-6420-69-8 (Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet)
ISBN: 978-953-11-2108-8 (Kršćanska sadašnjost)

Tiskano u listopadu 2026.

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu knjižničnog sustava Bukinet (katalog.bukinet.hr) pod brojem 991006059958309366.
Copyright ©: Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet; Kršćanska sadašnjost d. o. o.

Ova je knjiga tiskana uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske.

Martina s. Ana Begić – Leonnel Radinski

ZAMAMNOST I ZAMKE GRIJEHA

Analiza istraživanja (2017., 2024.) među milenijalcima i generacijom Z u hrvatskom društvu

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Kršćanska sadašnjost

Zagreb, 2026.

Sadržaj

Predgovor 9

Uvodno promišljanje 11

1. Metodologija provedenog istraživanja i razlikovanje generacije Y / milenijalaca (1981. – 1995.) od generacije Z (1996. – 2010.) 17

1.1. POPULACIJA I UZORKOVANJE 18

1.2. PROBLEM, CILJEVI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA 19

1.3. POSTUPAK PRIKUPLJANJA PODATAKA I TEHNIKA ISTRAŽIVANJA 21

1.4. OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA 27

2. Pojam generacije 29

2.1. KLASIČNA PODJELA GENERACIJA 34

2.1.1. Baby boomer (1946. – 1960.) 35

2.1.2. Generacija X (1960. – 1980.) 36

2.1.3. Generacija Y / milenijalci (1981. – 1995.) 38

2.1.4. Generacija Z (1996. – 2010.) 42

2.2. RELIGIOZNOST KOD MLADIH 46

2.3. KRETANJE RELIGIOZNIH VRIJEDNOSTI U HRVATSKOM DRUŠTVU 1985. – 2024. 50

2.4. UTJECAJ MODERNIZMA I POSTMODERNIZMA NA KOMPLEKSNOST RELIGIOZNOSTI 62

3. Drama grijeha. Teološko-moralni govor o grijehu s osvrtom na poimanje grijeha u svijesti mladih danas 69

3.1. BIBLIJSKI GOVOR O GRIJEHU – POBUNA PROTIV BOGA 71

3.1.1. Istočni grijeh i ranjenost ljudske naravi 74

3.1.2 Poimanje istočnoga grijeha kod mladih 78

3.2. OSOBNI GRIJEH: ZAO I SAMOUNIŠTAVAJUĆI ČIN OSOBE 81

3.2.1. Grijeh: razarajuća snaga u čovjeku 84

3.2.2. Društvena i eklezijalna dimenzija grijeha 88

3.2.3. Pokušaji bijega od odgovornosti i neka pogrešna poimanja grijeha 96

3.3. GRIJEH – DRUŠTVENA ILI MORALNA KATEGORIJA? 100

3.4. POIMANJE GRIJEHA MEĐU ISPITANICIMA 104

4. Razlikovanje grijeha 111

4.1. RAZLIKOVANJE GRIJEHA PREMA VRSTI, BROJU I NAČINU IZVRŠENJA 112

4.2. RAZLIKOVANJE GRIJEHA PREMA TEŽINI 116

4.2.1. Smrtni (teški) grijeh 120

4.2.2. Sedam glavnih grijeha 132

4.2.3. Laki grijeh 139

4.3. JE LI SVAKI ČIN GRIJEH? 144

4.3.1. U čemu se razlikuje generacija Z iz 2024. od milenijalaca iz 2017.? 145

4.3.2. Tko znatno oblikuje koji vid grijeha među generacijom Z 153

5. Blagoslov obraćenja i pomirenja 157

5.1. BOG MILOSRĐA I KRISTOV OTKUPITELJSKI ČIN 159

5.1.1. Milosna i sakramentalna struktura obraćenja 161

5.1.2. Ekološko obraćenje 164

5.1.3. Što je obraćenje i je li potrebno za izlazak iz grijeha? 169

5.1.4. Postoji li zaista razlika u razumijevanju teološke tematike s obzirom na područje studija? 170

5.2. NUŽNOST ODGOJA SAVJESTI 172

5.2.1. Savjest – Božji glas 172

5.2.2. Što je savjest? 176

Umjesto zaključka 181

Sažetak 187

Abstract 189

Literatura 191

Bilješka o autorima 203

Predgovor

Kad Isus u Evanđelju govori: „Upoznat ćete istinu i istina će vas osloboditi" (*Iv* 8, 32), on ne nudi tek jednu od mogućih životnih opcija. On nas poziva na put oslobođenja koji počinje priznanjem da istina nije naša izmišljotina, nego Božji dar. A upravo tu, na tom putu prema istini, stoji zapreka koju zovemo grijeh. Grijeh nije tek pogreška ili moralni propust – on je rana u našem odnosu s Bogom, sa samima sobom i s drugima. On zatamnjuje pogled, slabi volju i otupljuje savjest. Zato govoriti o grijehu znači govoriti o onome što nas zarobljava, ali i o Onome koji nas jedini može osloboditi.

Danas, u svijetu koji se mijenja brže nego ikada, gdje se vrijednosti preoblikuju, a norme brišu, Crkva je pozvana biti svjetionik – upaljeno svjetlo koje ne skriva istinu, nego je pokazuje svima. Naše vrijeme traži hrabrost da jasno kažemo što je dobro, a što zlo, da pozovemo na odgovornost, ali i da pružimo ruku milosrđa. Jer istina bez ljubavi ranjava, a ljubav bez istine zavodi.

Upravo zato knjiga *Zamamnost i zamke grijeha* dolazi u pravi trenutak. S. Ana Begić i g. Leonnel Radinski nisu se zadovoljili općim tvrdnjama ili teoretskim zaključcima. Oni su poslušali srca mladih, onih koji odrastaju u drukčijem svijetu od onoga u kojem smo mi odrasli, onih koji nose terete i kušnje koje ranije generacije nisu poznavale, ali i onih koji u sebi nose istu čežnju za smislom, ljubavlju i Bogom.

Ova je knjiga poput razgovora između dvaju svjetova: svijeta vjere, utemeljenog u objavi i učenju Crkve, i svijeta mladih generacija koje su oblikovane digitalnim okruženjem, globalnim medijima, društvenim mrežama i kulturom relativizma. Istraživanja provedena među milenijalcima (2017.) i generacijom Z (2024.) ne nude samo usporedbu statističkih podataka; ona nam otkrivaju put kojim mladi gledaju na grijeh, na slobodu, na odgovornost, na život.

Nalazi potiču na ozbiljno promišljanje. Vidimo da se kod mnogih izgubio osjećaj za grijeh, ono što je papa Pio XII. nazvao grijehom 20. stoljeća. Granice dopuštenog postale su rastezljive, a moral često podređen osjećajima trenutka ili pritisku okoline. Ipak, tu je i zrno nade: mladi pokazuju snažnu osjetljivost za društvenu nepravdu, ekološke izazove, zašti-

tu dostojanstva slabih i ranjivih. To znači da u srcima još uvijek živi Božji glas, makar ponekad prigušen. Na nama je da taj glas osnažimo i pomognemo mu da se razbudi.

Ova se knjiga ne koristi rezultatima istraživanja da bi podignula zidove osude. Naprotiv, ona traži mostove. Pokazuje kako možemo biti bliži mladima, kako možemo razgovarati s njima o teškim pitanjima bez straha, ali i bez kompromisa s istinom. Podsjeća nas da se obraćenje ne rađa iz prisile, nego iz susreta s Kristom koji ljubi i prašta.

I zato je ovo djelo korisno za sve – za pastire Crkve, vjeroučitelje, roditelje, odgojitelje, ali i za svakog vjernika koji želi dublje razumjeti svoje vrijeme. Ono nam pomaže da uočimo gdje je raskorak između crkvenog nauka i shvaćanja današnjih mladih, te nam nudi smjernice kako taj raskorak premostiti: strpljivim odgojem savjesti, obnovom sakramentalnog života, osobnim svjedočanstvom koje pokazuje da se Kristova riječ može živjeti i danas.

Prisjetimo se upozorenja pape Benedikta XVI. da je najveći problem našega vremena zaborav Boga, a ondje gdje se zaboravlja Boga, neminovno se gubi i pamćenje o čovjeku. A kada čovjek zaboravi tko je i čiji je, onda se i grijeh prestaje prepoznavati. Zato nas ova knjiga vraća na početak, na poziv da obnovimo svoj pogled na Boga, da dopustimo da nas On ponovno osvoji ljubavlju, da priznamo svoje rane i dopustimo da ih On izliječi.

Stoga preporučujem ovo djelo ne samo kao znanstveno i pastoralno vrijedan prinos nego i kao poticaj svima nama da ozbiljno preispitamo vlastiti odnos prema Bogu, bližnjemu i stvorenome svijetu.

Na kraju, molim Gospodina da ova knjiga bude više od analize i istraživanja – da postane poziv na obraćenje, putokaz prema svetosti i svjedočanstvo da Božje milosrđe nikada ne odustaje od čovjeka. Jer, kako kaže Gospodin po proroku: „Vratite se meni, i ja ću se vratiti vama" (*Mal* 3,7).

Neka nam svima pomogne da, osobito u radu s mladima, spojimo jasnoću nauka i toplinu srca kako bismo zajedno rasli prema punini života u Kristu, putu, istini i životu (*Iv* 14, 6).

Zagreb, 24. kolovoza 2025.

✠ ***Dražen Kutleša***
zagrebački nadbiskup

Uvodno promišljanje

Grijeh prati čovjeka od samog početka. Bog je, naime, dao čovjeku dar slobode da bi se čovjek mogao slobodno opredijeliti za njega. I upravo dar slobode pokazuje koliko je Bog imao povjerenje u čovjeka kada ga je stvorio iz ljubavi. Kako reče papa Benedikt XVI.: „Bog se svojevoljno odrekao svoje svemogućnosti dajući čovjeku dar slobode." Katekizam Katoličke Crkve ističe da je Bog, neizmjerno savršen i blažen u sebi samome, u naumu čiste dobrote, slobodno „stvorio čovjeka da ga učini dionikom svoga blaženog života. Zato je Bog uvijek i posvuda bliz čovjeku. On ga poziva i pomaže mu da ga traži, da ga upozna i da ga ljubi svim svojim silama" (Katekizam Katoličke Crkve 1994, 1).

Ali, čovjek je od samog početka taj dar zloupotrijebio. Umjesto da se tim darom slobodno opredijeli za Boga, čovjek se pobunio protiv njega. Prvi ljudi poslušali su glas napasnika: „Zmija bijaše lukavija od sve zvjeradi što je stvori Jahve, Bog. Ona reče ženi: 'Zar vam je Bog rekao da ne smijete jesti ni s jednog drveta u vrtu?' Žena odgovori zmiji: 'Plodove sa stabala u vrtu smijemo jesti. Samo za plod stabla što je nasred vrta rekao je Bog: Da ga niste jeli! I ne dirajte u nj, da ne umrete!' Nato će zmija ženi: 'Ne, nećete umrijeti! Nego, zna Bog: onog dana kad budete s njega jeli, otvorit će vam se oči, i vi ćete biti kao bogovi koji razlučuju dobro i zlo.' Vidje žena da je stablo dobro za jelo, za oči zamamljivo, a za mudrost poželjno: ubere ploda njegova i pojede. Dade i svom mužu, koji bijaše s njom, pa je i on jeo. Tada se obadvoma otvore oči i upoznaju da su goli" (Post 3,1-7). Početak ljudskoga grijeha i pada „bila je laž zavodnika koji je pobudio sumnju u Božju riječ, u njegovu dobrohotnost i vjernost" (Katekizam Katoličke Crkve 1994, 215).

Tumačeći taj događaj, *Katekizam Katoličke Crkve* ističe da je Bog stvorio čovjeka na svoju sliku i postavio ga u svoje prijateljstvo. „Kao duhovno stvorenje čovjek može živjeti to prijateljstvo samo ako se slobodno podredi Bogu. To je ono što čovjeku izražava zabrana da jede sa stabla spoznaje dobra i zla, »jer u dan kad budeš s njega jeo, umrijet ćeš« (Post 2, 17). 'Stablo spoznaje dobra i zla' (Post 2, 17) znakovito doziva u pamet neprekoračivu granicu koju čovjek kao stvorenje mora slobodno priznati i s pouzdanjem poštovati. Čovjek ovisi o Stvoritelju: podvrgnut je stvorenjskim zakonima

i moralnim pravilima koja ravnaju uporabom slobode" (Katekizam Katoličke Crkve 1994, 396).

Tijekom povijesti kršćani su čitanjem evanđelja u crkvenoj zajednici od naraštaja do naraštaja razvijali istančan osjećaj za grijeh i izoštrenost da uoče klice smrti što ih grijeh u sebi sadrži. On ima svoj korijen u čovjekovoj ćudorednoj savjesti i povezan je s osjećajem za Boga „jer proistječe iz svjesnog odnosa čovjeka s Bogom kao svojim Stvoriteljem, Gospodarom i Ocem. Zbog toga, kao što nije moguće u punini izbrisati osjećaj za Boga niti ugasiti savjest, isto tako ni osjećaj grijeha u potpunosti nikada ne iščezava" (Ivan Pavao II., RP 1985, 18). Danas, međutim, kao da se izgubio osjećaj za grijeh. Uzrok tomu možemo pronaći prije svega u pomračenju savjesti koja je tijesno povezana s čovjekovom slobodom i odnosom s Bogom. Kada se zamrači savjest na kojoj počiva čovjekovo dostojanstvo, nužno dolazi i do pomračenja osjećaja za grijeh jer je usko vezan s moralnom savješću i traženjem istine. „Sa savješću potamnjuje i *osjećaj za Boga*, a kad se to temeljno unutarnje uporište, nestaje i osjećaj grijeha" (Ivan Pavao II., RP 1985, 18). Može se čak reći, kako je to istaknuo papa Pio XII., grijeh 20. stoljeća jest gubitak osjećaja za grijeh.

Uzroci su gubitka osjećaja za grijeh mnogobrojni. Prije svega, on je plod sekularizacije koja nameće humanizam koji posve isključuje Boga i usmjeren je isključivo na kult akcije i proizvodnje te promicanjem potrošačkog mentaliteta i svijeta užitka dovodi do toga kao da čovjek gubi svoju dušu i osjećaj grijeha. Odbacujući Boga koji je jedini jamac čovjekova dostojanstva, čovjek zapravo svojim grijehom ponajviše sebe degradira. Bog je izvorište i konačna svrha čovjeka te u otajstvu Boga otkriva se i otajstvo čovjeka. „Uzaludno se dakle nadati da se osjećaj grijeha može održati s obzirom na čovjeka i ljudske vrednote ako je zanemaren osjećaj uvrede počinjene protiv Boga, to jest istinski osjećaj grijeha" (Ivan Pavao II., RP 1985, 18).

Osjećaj za grijeh gubi se danas i zbog prenaglašenog prihvaćanja dvoznačnosti određenih humanističkih znanosti. Osobito neki filozofi, a potom i psiholozi, danas zagovaraju da se čovjek mora osloboditi svakog osjećaja krivnje jer on guši njegovu slobodu. U tom smislu, može se reći, naše je vrijeme obilježeno intenzivnim studijem čovjekove nutrine. Ne umanjujući pozitivne doprinose suvremenih znanosti, osobito psihologije, ipak se stječe dojam da se često u prvi plan stavljaju olakotne okolnosti, poput trauma, kompleksa svih vrsta, frustracija, kompenzacija, mental-

nih otuđenja i slično, koje, opravdavajući čovjeka, guše u njemu osjećaj za grijeh. U želji da se opravda čovjeka te pojedinca oslobodi od osobne odgovornosti i svu krivnju svali na njegovo djetinjstvo, mladost, obitelj, sredinu u kojoj je živio, suvremeni psihologizam poput crva nagriza religiozni pristup grijehu i krivnji. Osjećaj krivnje i grijeha sve se više smatra bolešću te grijeh i odnos prema Bogu više se ne promatraju kao nešto što se tiče ispovijedi i ispovjednika, nego postaju predmet liječenja te se ističe važnost psihijatara ili psihoterapeuta.

S nestankom osjećaja za grijeh nestaje i *osjećaj* grešnosti koji se sastoji u *emotivnom iskustvu krivnje*. Iskustvo nam svjedoči da je svijest krivnje, očitovana u grižnji savjesti, sunaravna svijesti grijeha jer grešnik reagira protiv „prekida" do kojeg je došlo zbog čina koji je narušio čovjekov osobni odnos prema Bogu. Može se reći da čovjek svojim grijehom „nagrđuje i uništava sliku Božju u sebi, na što njegova savjest reagira, budi se. Ta reakcija nije kod svih jednaka: što više ovaj osjećaj izlazi iz slobodno priznate i prihvaćene odgovornosti, to se više oslanja na ljubav a manje na strah. Zdrav osjećaj grešnosti i krivnje može biti veoma koristan bilo u slučaju prihvaćanja odgovornosti, bilo u slučaju pokore i obraćenja. Ali ako sve nutarnje čovjekove doživljaje tumačimo samo 'psihološki', ne vodeći računa o religioznom i moralnom aspektu – što je jako moderno u naše vrijeme – možemo kod pojedinca ne samo spriječiti pokušaj obraćenja, nego u njemu stvoriti bolesni osjećaj krivnje" (Srakić 1976, 401).

Tomu se također pridaje i velik utjecaj suvremenog etičkog relativizma koji relativizira ćudoredno mjerilo oduzimajući mu apsolutnu i bezuvjetnu vrijednost. To dovodi do toga da se danas niječe postojanje činova koji su uvijek u sebi zli i takvi nedopustivi, neovisno o okolnostima u kojima ih je netko počinio, jer su uvijek protivni Bogu i dostojanstvu ljudske osobe te stvorenoj stvarnosti. „Riječ je o istinskoj uzdrmanosti i srozavanju ćudorednih vrednota i više nije u pitanju samo nepoznavanje kršćanskih ćudoređa, nego više nepoznavanje smisla, osnova i mjerila ćudorednog ponašanja. Učinak te ćudoredne uzdrmanosti uvijek je i gušenje samog pojma grijeha tako da se na kraju krajeva tvrdi da grijeh postoji, ali se ne zna tko ga počinja" (Ivan Pavao II., RP 1985, 18).

Gubitku osjećaja za grijeh, osobito kod mladih, pridonose i sredstva društvenog priopćavanja kao i pogrešan obiteljski odgoj koji prenaglašava osjećaj krivnje i kršenje zakonskih propisa i odredbi. Ni crkvena zajednica nije oslobođena odgovornosti za gubitak osjećaja za grijeh. Nedorečenost

definicija grijeha i njihovo neadekvatno shvaćanje mogu, naime, također utjecati na smanjenje pa i nestanak osjećaja za grijeh. Dok se u prošlosti nerijetko sve promatralo pod vidom grijeha, danas se on nigdje ne uočava. Namjesto „pretjeranog naglašavanja straha od vječnih kazni sad se propovijeda Božja ljubav koja kao da isključuje bilo kakvu kaznu zasluženu za grijeh; namjesto strogosti kojom se htjelo ispraviti zabludjele savjesti, sad se propovijeda takvo poštivanje savjesti da se potiskuje i dužnost da se kaže istina" (Ivan Pavao II., RP 1985, 18). Kod mnogih se vjernika tako stvara pomutnja, osobito zbog različitih mišljenja i učenja u teologiji, katehezi, duhovnom vodstvu s obzirom na neka teška pitanja kršćanskog ćudoređa.

Može se, stoga, s pravom reći da gubitak osjećaja za grijeh jest istodobno i nijekanje Boga, jer grijeh narušava sinovski odnos s Bogom i čini da čovjek svoj život provodi kao da Boga nema, mimo poslušnosti koju mu duguje. Stoga griješiti ne znači samo nijekati Boga, nego i živjeti tako da Boga izbrišemo iz svog svakodnevnog života. „U takvoj je situaciji potamnjenje ili oslabljenje osjećaja za grijeh učinak odbijanja bilo kakvog uporišta na onostranost i to u ime težnje za osobnom samostojnošću…; konačno i osobito to je učinak potamnjenja ideje o Božjem očinstvu i njegovom gospodstvu nad čovjekom" (Ivan Pavao II., RP 1985, 18).

Polazeći od te stvarnosti, zanimljivo je promotriti kako današnji mladi poimaju i žive iskustvo grijeha. Istraživanje među hrvatskim srednjoškolcima, koje je provedeno prije nešto više od dvadesetak godina, otkrilo je da su mladi permisivniji i tolerantniji od društva u kojem žive.

Istraživanja u Hrvatskoj pokazala su da mladi žive dvostruki moral. U privatnoj sferi prevladava stil ponašanja u kojem prevladava hedonizam i utilitarizam, a na društvenom planu poštuju se vrednote koje su nužne za normalno funkcioniranje društva. U privatnom životu, stoga, prevladava kod mladih moral opravdanja i načelo sve je dopušteno, odnosno, duh individualizma i moralnog relativizma. U takvom se ozračju s pravom možemo pitati koji je utjecaj vjere i vjerske zajednice na moralni odgoj mladih. Može se reći da neki moralni prekršaji, „ranije jako naglašeni, danas se manje ističu pod vidom grijeha, dok današnji čovjek postaje osjetljiv za oblike o kojima se manje vodilo računa u prošlosti, npr. nedostatak osobne odgovornosti, društvene pravednosti itd." (Valković 1976, 7).

Potaknuti dosadašnjim rezultatima istraživanja moralnog ponašanja mladih i njihovih stavova o grijehu i grešnosti, i sami smo poduzeli dva istraživanja. Prvo je provedeno od studenoga do prosinca 2017. s pomoću

anonimnog anketnog upitnika *Poimanje grijeha danas* (22 pitanja – tvrdnje) pomoću Google obrazaca, većinom među studentima različitih godina studija i područja studiranja. U istraživanju iz 2017. godine ukupno je sudjelovalo 754 ispitanika od kojih je 554 pripadnica ženskog spola (73,4 %), te 200 pripadnika muškog spola (26,6 %). Drugo istraživanje, provedeno također putem Google Forms platforme od 22. svibnja do 5. lipnja 2024., također je sadržavalo anketni upitnik s deset pitanja o poimanju grijeha kod mladih te su prikupljena 473 odgovora, pri čemu se vodilo računa o sličnoj distribuciji, odnosno da bude 72,3 % ispitanika ženskog, a 27,7 % muškog spola.

Cilj ovih dvaju istraživanja bio je uočiti koliko je poimanje grijeha kod današnjih mladih u (ne)skladu s učenjem Katoličke Crkve te postoje li znatnije razlike u poimanju grijeha kod pripadnika milenijalaca i generacije Z. Radi veće jasnoće odmah se može reći da se pripadnici generacije Z i milenijalci (poznati i kao generacija Y) razlikuju prema godinama rođenja, ali i prema kulturnim i tehnološkim okolnostima koje su oblikovale njihovo odrastanje. Milenijalci (generacija Y) rođeni su otprilike između 1981. i 1995. godine te su bili većinom obuhvaćeni istraživanjem iz 2017. godine. Oni su prva generacija koja je odrasla s internetom, ali su iskusili i svijet prije digitalne revolucije. Cijene fleksibilnost, iskustva, putovanja i radnu ravnotežu, svjedočili su i ekonomskim krizama (npr. 2008.), što je utjecalo na njihovo viđenje karijere i financija. Popularne su im platforme: Facebook, Instagram, Twitter. Generacija Z rođena je između otprilike 1996. i 2010. godine, a odrasla je uz pametne telefone, društvene mreže i internet (digitalni urođenici) te je više obuhvaćena istraživanjem iz 2024. godine. Veći joj je naglasak na mentalnom zdravlju, inkluzivnosti i održivosti. Fleksibilna je, informiranija i često samostalnija u učenju putem interneta (YouTubea, TikToka, internetskih tečajeva). Popularne su joj platforme: TikTok, Instagram i Snapchat.

Polazeći od tih razlika, knjiga koju smo naslovili *Analiza istraživanja (2017., 2024.) među milenijalcima i generacijom Z u hrvatskom društvu* podijeljena je na četiri dijela. U prvom se donose metodološke napomene o provedenom istraživanju, pojašnjenje pojmova, u drugom što se podrazumijeva pod pojmom generacije Z i milenijalaca te kratki osvrt na dosadašnja istraživanja o religioznosti mladih u hrvatskom društvu. U trećem, središnjem dijelu knjige, naslovljenom *Drama grijeha*, nastoji se prikazati teološko-moralni nauk o grijehu, uglavnom temeljen na *Katekizmu Ka-*

toličke Crkve te osvrt na odgovore mladih i njihovo poimanje grijeha. Na taj način uočit će se koliko su odgovori mladih u (ne)skladu sa službenim naukom Katoličke Crkve. Osobita pozornost bit će usmjerena na odgovore mladih o njihovu shvaćanju istočnog grijeha i njegovim posljedicama na naš život te na njihovo shvaćanje osobnog grijeha kao i rezultate istraživanja o tome kako mladi danas uočavanju moralne i društvene posljedice koje grijeh ostavlja u čovjekovu životu.

Četvrti dio knjige posvećen je vrstama i razlikovanju grijeha u svjetlu katoličkog nauka i *Katekizma Katoličke Crkve*. U tom dijelu usporedit će se poimanje mladih o teškom i lakom grijehu te njihovo razumijevanje sedam glavnih grijeha. Naime, unatoč često naglašavanim razlikama u vrijednostima i načinu razmišljanja između tih dviju dobnih skupina dobiveni rezultati pokazuju da njihovi pogledi na prirodu i posljedice grijeha nisu u svim vidovima znatno različiti. Ipak, dublja analiza otkriva određene generacijske specifičnosti, osobito u pogledu moralne i vjerske dimenzije grijeha, kao i percepcije osobne odgovornosti.

Zadnji, peti dio knjige progovara o nužnosti obraćenja i važnosti sakramentalnog života kao puta povratka k Bogu u svjetlu Božje milosrdne ljubavi i Kristova otkupiteljskog otajstva. Osobito će se naglasiti važnost odgoja savjesti te kreposnog življenja sakramenta krštenja i sakramenta pomirenja u borbi protiv napasti i grijeha. Crkveni nauk o tim temama također će se usporediti s odgovorima mladih u provedenom istraživanju.

U završnom osvrtu donose se u kratkim crtama zaključna opažanja o tome kako mladi poimaju grijeh, pri čemu se uočavaju sličnosti i razlike u odgovorima pripadnika generacije Z i milenijalaca. Uvjereni smo da će rezultati ovog istraživanja pridonijeti boljem razumijevanju mladih, ali i potaknuti svećenike, redovnike i redovnice, kao i vjeroučitelje te vjernike laike, odnosno sve one koji rade s mladima, da prilagode pastoralno-duhovni rad s mladima njihovim potrebama i uoče gdje trebaju staviti naglasak u odgoju mladih u izgradnji zrele, kršćanske savjesti.

1. Metodologija provedenog istraživanja i razlikovanje generacije Y / milenijalaca (1981. – 1995.) od generacije Z (1996. – 2010.)

Osnovni problem ovih istraživanja predstavlja poimanje grijeha među studentima zagrebačkih sveučilišta u 2017. i 2024. godini. Radi se o dvama međusobno neovisnim presječnim istraživanjima. Prvo istraživanje bilo je eksplorativno i uključivalo je mlade od 18 do 36 godina. Odabrana je takva populacija jer se u njoj nalaze pripadnici obiju generacija u istom vremenskom trenutku. Eksplorativna istraživanja koriste se u područjima gdje je dosad provedeno jako malo istraživanja ili kada istraživač nastoji sagledati temu iz novog kuta ili perspektive (Matthews i Ross 2010, 222). S druge strane, korisna su jer daju osjećaj za problem koji još nije istražen. Htjelo se doći do sve većega broja različitih informacija koje omogućuju uvid u bitne karakteristike nekog fenomena (Oppenheim 1992, 51–52). Budući da je grijeh u sebi složen, te mu je moguće pristupiti na više načina, smatralo se najprikladnije pristupiti teološko-sociološki jer za istraživanje nekog novog fenomena istraživači moraju pokazati razinu upućenosti, a ona se dobila teološkom dimenzijom.

Svrha istraživanja bila je uvidjeti na koji način sudionici percipiraju grijeh s obzirom na katoličko tumačenje, pitanja su postavljana na „katekizamski" način, što znači da se u formulaciji pitanja koristilo frazama iz *Katekizma Katoličke Crkve* kako bi se provjerilo poznavanje ne samo pojma o grijehu nego i teološkog jezika. To je formulirano na taj način jer se u *Katekizmu* nalazi zbirka svih vjerovanja Katoličke Crkve. S druge strane, krossekcijsko istraživanje iz 2024. godine dijagnostičkog je tipa, s detaljnim usmjerenjem na generaciju Z. Dijagnostičko, odnosno deskriptivno istraživanje po svojoj naravi želi pokazati u kojoj mjeri pojedinci određene populacije imaju određena mišljenja o nekoj temi ili koliko često rade ne-

što (Oppenheim 1992, 12). U drugu ruku, htjelo se vidjeti u kojem smjeru ide njihovo razmišljanje vezano za grijeh, s obzirom na 2017. godinu.

1.1. Populacija i uzorkovanje

Ciljna populacija na koju se dobiveni rezultati istraživanja odnose obuhvaća pripadnike milenijalaca i generacije Z (N = 473, 2024. i N = 754, 2017.) koji imaju boravište u gradu Zagrebu. S obzirom na način provedbe istraživanja, odnosno dizajn uzorkovanja te način odabira ispitanika, radi se o neprobabilističkom tipu uzorka, dok je po vrsti uzorka riječ o prigodnom uzorku. Samim time istraživački zaključci i tendencije uočene na realiziranom uzorku mogu poslužiti samo kao grubi indikator populacijskih parametara.

Istraživanjem provedenim 2024. godine željelo se ustanoviti postoje li razlike između studenata zagrebačkih sveučilišta, sada pripadnika generacije Z, u odnosu na milenijalce iz 2017. godine. U tu svrhu odabrana je empirijska kvantitativna metoda istraživanja, pri čemu su podatci prikupljeni primjenom internetskog anketnog upitnika na prigodnom uzorku referentne populacije (generacije Z). Optimalna veličina uzorka određena je s pomoću internetskog kalkulatora SurveyMonkey, a za ukupnu populaciju od ≈ 160 000 mladih u dobnoj skupini od 18 do 36 godina (AZVO 2019; Pejaković 2020) u 2017. godini, uz zadanu razinu pouzdanosti od 95 % i marginu pogreške od ±5 %, izračunata je preporučena veličina uzorka od 384 ispitanika.

U eksplorativnom istraživanju iz 2017. godine sudjelovalo je ukupno 754 ispitanika, među kojima je bilo 73,5 % pripadnica ženskog spola te 26,5 % pripadnika muškog spola. Svi ispitanici bili su stariji od 18 godina, a najviše ih je bilo u rasponu od 18 do 25 godina, točnije njih 654 iliti 86,7 %. U rasponu od 25 do 35 godina bilo je 79 ispitanika, što je 10,5 % ukupnog uzorka, a preostalih 2,8 % ispitanika (N = 21) bio je stariji od 35 godina. Polovica ispitanika bili su studenti preddiplomskog studija, od preostale polovice dvije trećine ispitanika bili su studenti diplomskog ili apsolventi, a trećina nije studirala. Što se tiče područja studija, njih 242 ispitanika bili su studenti humanističkih znanosti, 173 u području društvenih znanosti, 108 u području tehničkih znanosti, 106 u području biomedicine i zdravstva, njih 39 u području

Abstract

Temptation and Pitfalls of Sin

An Analysis of Research (2017, 2024) on Millennials and iGeneration in Croatian Society

Any discussion of religiosity, both in general terms and within Croatian society, is inherently complex, arduous, and analytically challenging. Earlier research has consistently shown that Croatian society is characterized by a particular complexity with regard to religiosity. This complexity can largely be attributed to distinct socio-political circumstances over the past fifty years, within which religiosity was formed and developed, and from which it directly derives. Against this backdrop, the book *Temptation and Pitfalls of Sin. An Analysis of Research (2017, 2024) on Millennials and iGeneration Z in Croatian Society* provides an interdisciplinary examination of young people's perceptions of sin, integrating theological and sociological insights in order to assess their understanding of the Catholic teaching on sin, and the extent to which it aligns with or diverges from the teaching of the Catholic Church.

The book centres on the theological understanding of sin, presented as a spiritual and existential drama that has been following the human person since the dawn of history. Using a systematic theological approach, the authors demonstrate that sin transcends mere moral failure, and is regarded in theology as a profound wound that undermines one's relationship with God, oneself, and others. The book additionally explores various categories of sin, highlighting how they shape the overall „skeleton" of a person's life, that is, one's existential and social orientation.

To address the complexity of Croatian society, the researchers have applied a sociological method enabling an analysis of social definitions of sin, their evolution over time, and their impact on individual behaviour. Empirical data were collected in the period from November to December 2017 (N = 754) and again in the period from November to December 2024 (N = 473), via an electronic written survey. The aim of both sur-

veys was to determine the extent to which young people's perceptions of sin align with or diverge from the teaching of the Catholic Church, and to establish whether there are significant differences between Millennials and iGeneration, given that their distinctions extend beyond birth years to include cultural, social, and technological circumstances of their upbringing.

The dataset was processed and analysed using SPSS (version 22), a statistical software package for social sciences. Analysis of the empirical data was conducted through a combination of descriptive and inferential (inductive) statistical techniques. Findings have indicated that respondents possess a substantial understanding of the Catholic teachings on sin. Respondents do not perceive sin merely as an individual moral failure, but also as an act that bears broader social implications. Significantly, the iGeneration members are more likely to consider sin in the context of their relationship with God, reflecting an understanding that encompasses both ethical and theological aspects.

In conclusion, while young people understand the basic elements of the Catholic teaching on sin, they have yet to fully comprehend its depth and complexity. It is thus necessary to offer additional, structured interpretation of sin to young people, presented in a manner that they can understand and relate to, without reducing its theological or existential complexity. Sin remains a challenging and complex topic; therefore, it deserves to be discussed more frequently, more clearly, more systematically and more credibly.

Key words: Religiosity, sin, youth, Catholic teaching, Millennials and iGeneration, Croatian society, sociological and theological analysis, perception of sin, empirical research.

Literatura

1. Dokumenti

Tridentski sabor. DPO. 2002. Decretum de peccato originali – Dekret o izvornom grijehu (17. 6. 1546.). U: Heinrich Denzinger i Peter Hünermann (ur.), *Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i ćudoređu*. Đakovo: Karitativni fond UPT „Ne živi čovjek samo o kruhu", Đakovo.

Drugi vatikanski sabor. GS. [3]1980. Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu (7. 12. 1965.). U: Drugi vatikanski sabor, *Dokumenti*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Drugi vatikanski sabor. LG. [3]1980. Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi (21. 11. 1964.). U: Drugi vatikanski sabor, *Dokumenti*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Ivan Pavao II. VS. 1998. *Veritatis splendor – Sjaj istine. Enciklika o nekim temeljnim pitanjima moralnog naučavanja Crkve* (6. VIII. 1993). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Ivan Pavao II. RP. 1985. *Reconciliatio et paenitentia – Pomirenje i pokora.* Enciklika (2. 12. 1984.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Ivan Pavao II. SRS. 1988. *Sollicitudo rei socialis – Socijalna skrb. Enciklika o dvadesetoj obljetnici enciklike Populorum progressio* (30. 12. 1987.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Benedikt XVI. CinV. 2009. *Caritas in veritate – Ljubav u istini. Enciklika o cjelovitom ljudskom razvoju u ljubavi i istini* (29. 6. 2009.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Franjo. LS. 2015. *Laudato Si' – Hvaljen budi! Enciklika o brizi za zajednički dom* (24. 5. 2015.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Franjo. 2020. *Naša majka zemlja. Kršćansko čitanje ekoloških izazova.* Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Kongregacija za nauk vjere. PH. 1976. *Persona humana.* Izjava o nekim pitanjima seksualne etike (29. 12. 1975.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Katekizam Katoličke Crkve. 1994. Zagreb: Hrvatska biskupska konferencija i Glas Koncila.

2. Knjige i članci

Alsop, Ron. 2008. *The Trophy Kids Grow Up: How the Millennial Generation Is Shaking Up the Workplace*. Hoboken, NJ: Jossey-Bass/Wiley.

Ančić, Nediljko Ane, Nikola Bižaca, ur. 2002. *Osobna i društvena dimenzija grijeha: Zbornik radova znanstvenog skupa u Splitu, 25. – 26. listopada 2001.* Split: Crkva u svijetu.

Avsenik Nabergoj, Irena. 2006. „Neki aspekti shvaćanja grijeha, krivnje i kazne u Svetom pismu Staroga zavjeta". *Bogoslovska smotra* 76 (4): 817–830.

AZVO (Agencija za znanost i visoko obrazovanje). 2019. „Broj studenata prema ustanovi izvođača Sveučilišta u Zagrebu, Splitu, Osijeku i Rijeci (2013/14–2018/19)". https://www.azvo.hr/2019/03/19/broj-studenata-prema-ustanovi-izvodaca-sveucilista-u-zagrebu-splitu-osijeku-i-rijeci-2013-14-2017-18/.

Bajsić, Vjekoslav. 1976. „Osobni grijeh i grijeh grupe". *Bogoslovska smotra* 46 (1–2): 59–70.

Balthasar, Hans Urs von. 2005. *Pojašnjenja.* Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Barbano, Filippo. 1998. „L'anomia: Le Parole Non Sono Pietre". *Studi di Sociologia* 36 (2): 147–153.

Barić, Denis. 2019. „Identitet adolescenata". U *Religioznost zagrebačkih adolescenata*, ur. Blaženka Valentina Mandarić, Ružica Razum i Denis Barić, 1. izd. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet.

Barna Group i Impact 360 Institute. 2018. *Generation Z: The Culture, Beliefs and Motivations Shaping the Next Generation.* Ventury, CA: Barna Group i Impact 360 Institute.

Begić, Martina s. Ana, i Mislav Kutleša. 2022. „Grijesi protiv prirode i ekološko obraćenje". *Crkva u svijetu* 57 (3): 361–388.

Begić, Martina s. Ana. 2017. *Dr. Andrija Živković: Moralni teolog u kontekstu svoga vremena.* Osijek – Zagreb: Nadbiskupski ordinarijat Đakovo – Institut za novu evangelizaciju – Kršćanska sadašnjost.

Begić, Martina s. Ana. 2019. „Kontekstualizacija grijeha danas". U *Da život imaju: Zbornik u povodu 70. rođendana kardinala Josipa Bozanića*, ur. Mario Cifrak, Ružica Razum, Nenad Malović i Anto Barišić, 461–481. Zagreb: Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Kršćanska sadašnjost.

Bendra, I., G. M. Miletić i M. Žanić. 2020. „Neki aspekti religioznosti srednjoškolaca iz Vukovarsko-srijemske županije i njihova povezanost s dominantnim vrijednosnim orijentacijama". *Diacovensia: teološki prilozi* 28 (1): 27–54.

Bergler, Thomas E. 2020. „Generation Z and Spiritual Maturity". *Christian Education Journal* 17 (1): 75–91.

Berkup, Sezin. 2014. „Working With Generations X and Y in Generation Z Period: Management of Different Generations in Business Life". *Mediterranean Journal of Social Sciences* 5 (kolovoz).

Besnard, Philippe. 1998. „Anomia y fatalismo en la teoría durkheimiana de la regulación". *REIS* 81: 41–62.

Bezić, Živan. 1973. *Kršćansko savršenstvo: Asketika.* Split: Crkva u svijetu.

Blomme, Robert. 1971. *L'uomo peccatore.* Bologna: EDB.

Bond, Tyler i Kelly Kenneally. 2020. *Millennial State and Local Government Employee Views on Their Jobs, Compensation and Retirement.* https://www.nirsonline.org/wp-content/uploads/2020/02/Final-Millennials-Issue-Brief.pdf.

Boneta, Željko. 2016. „Klatno se i dalje njiše. Institucionalna religioznost riječkih studenata." *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja* 54 (3 (206)): 265–94.

Boneta, Željko i Marko Mrakovčić. 2023. „Religiosity as a Predictor of Students' Political Attitudes". *Sociology Compass* 17 (7): e13090.

Boyd, E., i N. B. Ellison. 2007. „Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship". *Journal of Computer-Mediated Communication* 13: 210–230.

Burwell, Sylvia Mathews. 2018. „Generation Stress: The Mental Health Crisis on Campus". *Foreign Affairs* 97 (6): 150–157.

Courth, Franz. 1998. *Kršćanska antropologija.* Đakovo: Forum bogoslova.

Črpić, G., M. Kompes i A. Mikić. 2022. „The Attitudes of Citizens of the Republic of Croatia Towards Moral Issues: Conservative or Liberal?" *Bogoslovska smotra* 92 (5): 875–900.

Delcampo, Robert G., Lauren A. Haggerty, Meredith Jane Haney i Lauren Ashley Knippel. 2011. *Managing the Multi-Generational Workforce: From the GI Generation to the Millennials*. Farnham: Gower.

Disalvo, David. 2010. „Are Social Networks Messing with Your Head?" *Scientific American Mind* 20 (7): 48–55.

Dokadia, Afsha, Snigdha Rai i Deepak Chawla. 2015. „Multigenerational Differences in Work Attributes i Motivation: An Empirical Study". *Indian Journal of Industrial Relations* 51 (1): 81–96.

Domaš-Nalbantić, Jasminka. 1999. Šabat *šalom*. Zagreb: Židovska općina Zagreb i KD „Miroslav Šalom Freiberger".

Duda, Bonaventura. 1990. *Savjest i obraćenje u Bibliji*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Dugalić, Vladimir. 2020. „Kultura tehnokracije i nužnost ekološkog obraćenja". U Život biraj – *Elige Vitam: Zbornik radova prigodom 75. rođendana msgr. prof. dr. sc. Valentina Pozaića umirovljenog pomoćnog biskupa Zagrebačke nadbiskupije*, ur. Ivan Antunović, Ivan Koprek i Pero Vidović, 587–614. Zagreb: FTI Družbe Isusove.

Edmunds, June i Bryan S. Turner. 2005. „Global Generations: Social Change in the Twentieth Century". *The British Journal of Sociology* 56 (4): 559–577.

Fairlie, Henry. 1979. *The Seven Deadly Sins Today*. Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press.

Fistrić, Maja. 2019. „Utjecaj digitalizacije na generacijski jaz – od bejbibumersa do generacije Z". *Communication Management Review* 4 (1): 120–139.

Fuček, Ivan. 2003. *Osoba – Savjest*. Moralno-duhovni život 1. Split: Verbum.

Fuček, Ivan. 2004. *Grijeh – Obraćenje*. Moralno-duhovni život 3. Split: Verbum.

Furedi, Frank. 2001. *Paranoid Parenting: Abandon Your Anxieties and Be a Good Parent*. London: Allen Lane.

Gabrielova, Karina i Aaron A. Buchko. 2021. „Here Comes Generation Z: Millennials as Managers". *Business Horizons* 64 (4): 489–499.

Garmaz, J. i M. Prović. 2021. „Skrb za samoga sebe i religioznost u formiranju identiteta i zadovoljstva životom kod adolescenata i mladih". *Crkva u svijetu* 56 (3): 485–506.

Gerardi, Renzo. 2013. *Le malattie dell'anima: Trattato sui vizi capitali*. Bologna: EDB.

Grattet, Ryken. 2011. „Societal Reactions to Deviance". *Annual Review of Sociology* 37: 185–204.

Gvozdanović, Anja, Mirjana Adamović, Sandra Antulić Majcen i sur. 2024. *Studija o mladima Hrvatska 2024: mladi u vremenu neizvjesnosti*. Friedrich-Ebert-Stiftung. https://library.fes.de/pdf-files/bueros/kroatien/21521.pdf.

Gvozdanović, Anja, Vlasta Ilišin, Mirjana Adamović, Dunja Potočnik, Nikola Baketa i Marko Kovačić. 2019. *Istraživanje mladih u Hrvatskoj 2018./2019.* https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/knjiga/17664.

Haering, Bernhard. 1973. *Kristov zakon 1: Opća kršćanska moralna teologija*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Haering, Bernhard. 1980. *Kristov zakon 2: Prvi dio posebne moralne teologije*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Inglehart, R. i W. E. Baker. 2000. „Modernization, Cultural Change, and the Persistence of Traditional Values". *American Sociological Review* 65 (1): 19–51.

Jagić, Kristina i Krešimir Dabo. 2024. „Uloga društvenih mreža u izgradnji samopoštovanja pripadnika Z generacije". *Marsonia: časopis za društvena i humanistička istraživanja* 3 (1): 99–117.

Johnson, Meagan i Larry Johnson. 2010. *Generations, Inc.: From Boomers to Linksters –Managing the Friction between Generations at Work*. New York: AMACOM.

Kardaras, Nicholas. 2016. „Generation Z: Online and at Risk?" *Scientific American Mind* 27 (5): 64–69.

Ketcham, R. 2021. „Postmodernism and a Fourth Modernity Democracy". U *The Idea of Democracy in the Modern Era*, 182–209. Lawrence: University Press of Kansas.

Kindrick Patterson, Constance. 2007. „Generational Diversity – The Impact of Generational Diversity in the Workplace". *The Diversity Factor* 15 (6): 17–22.

Klarin, M. i A. Krasicki. 2020. „Religioznost i neke dimenzije psihološke dobrobiti kod mladih". *Nova prisutnost* 18 (2): 229–242.

Kupperschmidt, B. R. 2000. „Multigeneration Employees: Strategies for Effective Management". *The Health Care Manager* 19 (1): 65–76.

Lafranconi, Dante. 1990. „Peccato". U *Nuovo Dizionario di Teologia morale*, ur. Francesco Compagnoni, Giannino Pianna i Salvatore Privitera. Cinisello Balsamo: Edizioni Paoline.

Lažnjak, J. 1997. „Tradicionalna i nova religioznost u postkomunizmu: promjene u religioznosti studenata 1990. – 1994.". *Društvena istraživanja* 6 (1 (27)): 49–70.

Lavrič, Miran, i Andrej Naterer. 2023. „Religious polarization among youth in southeast Europe: The role of secularization and prevailing confession". *Sociologija* 65 (4): 580–96.

Leutar, Z. i I. Leutar. 2007. „Religioznost studenata i njezin utjecaj na svakodnevni život". *Obnovljeni Život* 62 (2): 151–175.

Levickaite, Rasa. 2010. „Generations X, Y, Z: How Social Networks Form the Concept of the World without Borders (the Case of Lithuania)". *LIMES* 3 (2): 170–183.

Liu, Jenny, Sepideh Modrek i Maia Sieverding. 2017. „The Mental Health of Youth and Young Adults during the Transition to Adulthood in Egypt". *Demographic Research* 36: 1721–1758.

Long, A. 2019. „Modern Company, Postmodern Crisis: Representing Moral Ambiguity and Class Warfare in Peaky Blinders". *Studies in Popular Culture* 41 (2): 45–68.

Long, Brid. 2005. „Grijesi, glavni". U *Suvremena katolička enciklopedija*, sv. F – Lj, ur. Mato Zovkić. Split: Marjan tisak.

Lujić, Božo. 1998. *Biblijska promišljanja sadašnjeg trenutka*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Mandarić, Blaženka Valentina, Ružica Razum i Denis Barić, ur. 2019. *Religioznost zagrebačkih adolescenata*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet.

Mandarić, Blaženka Valentina. 2019. „Vrijednosna usmjerenja adolescenata". U *Religioznost zagrebačkih adolescenata*, ur. Blaženka Valentina Mandarić, Ružica Razum i Denis Barić. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet.

Mandarić, Blaženka Valentina. 2000. *Religiozni identitet zagrebačkih adolescenata*. Zagreb: Institut Ivo Pilar i Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Mandarić, Valentina. 2002. „Svijest o grešnosti kod današnjih mladih". U *Osobna i društvena dimenzija grijeha: Zbornik radova znanstvenog skupa u Splitu, 25. – 26. listopada 2001.*, ur. Nediljko Ane Ančić i Nikola Bižaca, 257–278. Split: Crkva u svijetu.

Mangus, A. R. 1953. „Sexual Deviation and the Family". *Marriage and Family Living* 15 (4): 325–331.

Mannheim, Karl. 1952. „The Problem of Generations". U *Essays on the Sociology of Knowledge*, ur. Paul Kecskemeti, 276–320. London: Routledge i K. Paul. https://marcuse.faculty.history.ucsb.edu/classes/201/articles/27MannheimGenerations.pdf.

Mannheimer, Andrew H. i Terrence D. Hill. 2015. „Deviating from Religious Norms and the Mental Health of Conservative Protestants". *Journal of Religion and Health* 54 (5): 1826–1838.

Manwell, Laurie A., Merelle Tadros, Tiana M. Ciccarelli i Roelof Eikelboom. 2022. „Digital Dementia in the Internet Generation: Excessive Screen Time during Brain Development Will Increase the Risk of Alzheimer's Disease and Related Dementias in Adulthood". *Journal of Integrative Neuroscience* 21 (1): 28.

Matthews, Bob i Liz Ross. 2010. *Research Methods: A Practical Guide for the Social Sciences*. Harlow: Longman.

Matulić, T. i I. Balabanić. 2019. „Izabrana bioetička pitanja hrvatskog društva prema rezultatima Europskog istraživanja vrijednota 2017". *Bogoslovska smotra* 89 (2): 385–409.

Matulić, T. i I. Balabanić. 2023. „Izabrana bioetička pitanja u zemljama srednjoeuropskog kulturnog kruga prema EVS 2017". U *Promjene vrijednosnog sustava u demokratskoj Hrvatskoj*, ur. J. Baloban, S. Migles, K. Nikodem i S. Zrinščak, 133–166. Zagreb: Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Kršćanska sadašnjost.

Miller, Curtis R. i Edgar W. Butler. 1966. „Anomia and Enomia: A Methodological Evaluation of Srole's Anomia Scale". *American Sociological Review* 31 (3): 400–406.

Nikodem, K. i J. Jurlina. 2018. „U očekivanju opadanja religioznosti? Komparativna analiza religioznosti zagrebačkih studenata". *Sociologija i prostor* 56 (3): 273–298.

Nikodem, K. i S. Zrinščak. 2019. „Između distancirane crkvenosti i intenzivne osobne religioznosti: Religijske promjene u hrvatskom društvu od 1999. do 2018. godine". *Društvena istraživanja* 28 (3): 371–390.

Oppenheim, A. N. 1992. *Questionnaire Design, Interviewing, and Attitude Measurement*. London: Continuum.

Parry, Emma. 2014. *Generational Diversity at Work: New Research Perspectives*. London: Routledge, Taylor i Francis Group.

Pejaković, Tomislav. 2020. *Demografska kretanja u Gradu Zagrebu (Stručna podloga za izradu novog prostornog plana Grada Zagreba – Područje*

demografije). Zagreb: Ured za demografiju grada. https://www.zagreb.hr/userdocsimages/arhiva/prostorni_planovi/studije/strucna_podloga_za_izradu_izid_ppgz-područje_demografije/Demografski razvitak – Prostorni plan GZ_listopad_2020.pdf.

Pew Research Center. 2017. „Religious Belief and National Belonging in Central and Eastern Europe". https://www.pewresearch.org/religion/2017/05/10/religious-belief-and-national-belonging-in-central-and-eastern-europe/.

Pew Research Center. 2018. „Eastern and Western Europeans Differ on Importance of Religion, Views of Minorities, and Key Social Issues". https://www.pewresearch.org/religion/2018/10/29/eastern-and-western-europeans-differ-on-importance-of-religion-views-of-minorities-and-key-social-issues/.

Pilcher, Jane. 1994. „Mannheim's Sociology of Generations: An Undervalued Legacy". *The British Journal of Sociology* 45 (3): 481–495.

Purhonen, Semi. 2016. „Generations on Paper: Bourdieu and the Critique of 'Generationalism'". *Social Science Information* 55 (1): 94–114.

Quarello, E. 1971. *L'amore e il peccato*. Bologna: EDB.

Rebić, Adalbert. 1976. „Grijeh, Zakon i oslobođenje u SZ i u židovstvu". *Bogoslovska smotra* 46 (1–2): 23–53.

Rebić, Adalbert. 1996. *Središnje teme Staroga zavjeta: Biblijsko teološki pregled starozavjetne poruke*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Relja, Hrvoje. 2021. *Tomistička filozofija*. Zagreb: Leykam International.

Saban, Liza Ireni, Maya Sherman i Keren Shlomi. 2022. „Chapter 2 Generational Diversity: A Literature Overview". U *Making the Public Service Millennial: Generational Diversity in Public Service*, 29–83. Albany: SUNY Press.

Scola, Angelo, Gilfredo Marengo i Javier P. Lopez. 2003. Čovjek kao osoba: Teološka antropologija. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Sekulić, D. (2020). „Kultura". U *Opća sociologija s uvodom u sociologiju prava*, ur. S. Zrinščak, J. Kregar, S. Ravljić, K. Grubišić, D. Čepo, A. Petričušić i M. Čehulić 2. izd. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Sekulić, D. i Ž. Šporer. 2006. „Religioznost kao prediktor vrijednosnih orijentacija". *Revija za sociologiju* 37 (1–2): 1–19.

Smith, H. 1990. „Postmodernism's Impact on the Study of Religion". *Journal of the American Academy of Religion* 58 (4): 653–670.

Simpson, Richard L. i H. Max Miller. 1963. „Social Status and Anomia". *Social Problems* 10 (3): 256–264.

Šimunović, Josip. 2019. „Sudjelovanje zagrebačkih adolescenata u životu župne zajednice". U *Religioznost zagrebačkih adolescenata*, ur. Blaženka Valentina Mandarić, Ružica Razum i Denis Barić. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet.

Srakić, Marin. 1976. „Sekularizacija grijeha i krivnje". *Bogoslovska smotra* 46 (4): 394–404.

Srakić, Marin. 2013. *Moja je savjest čista*. Sabrana djela 2. Đakovo: Nadbiskupski ordinarijat.

Srakić, Marin. 2014. „Formirana savjest – preduvjet zrele ličnosti". U *Izgrađivati zrelu osobnost za plodne međuljudske odnose*, ur. Josip Bošnjaković, 105–123. Đakovo: Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu.

Strauss, William i N. G. Howe. 1991. *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. 1. izd. New York: Morrow.

Sturgis, Paul W. i Robert D. Baller. 2012. „Religiosity and Deviance: An Examination of the Moral Community and Antiasceticism Hypotheses Among U. S. Adults". *Journal for the Scientific Study of Religion* 51 (4): 809–820.

Szentmartoni, Mihaly. 2009. *Osjetljivost za čovjeka*. Zagreb: Glas Koncila.

Szentmartoni, Mihaly. 2017. *Sveta ispovijed – osobno doživljeno spasenje*. Zagreb: Svijetla točka.

Šego, Jasna. 2019. „Religioznost zagrebačkih adolescenata – usporedba rezultata istraživanja iz 1997. i 2016. godine." U *Religioznost zagrebačkih adolescenata*, ur. Blaženka Valentina Mandarić, Ružica Razum i Denis Barić. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet.

Štulhofer, A., I. Landripet i G. Koletić. 2023. „Promjena u ulozi religioznosti u seksualnom ponašanju mladih – analiza harmoniziranih nacionalnih podataka između 2010. i 2021. godine". *Društvena istraživanja* 32 (4): 569–591.

Tamarut, Anton. 2017. *Bog milosrđa i radosti*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Toma Akvinski. 2018. *Summa theologiae 3: II–II*. Priredio Fernando Fiorentino. Rim: Città Nuova Editrice.

Toma Akvinski. 2019. *Summa theologiae 4: III*. Priredio Fernando Fiorentino. Rim: Città Nuova Editrice.

Toma Akvinski. 2020a. *Summa theologiae 2: I–II*. Priredio Fernando Fiorentino. Rim: Città Nuova Editrice.

Toma Akvinski. 2020b. *Summa theologiae 1: I*. Priredio Fernando Fiorentino. Rim: Città Nuova Editrice.

Twenge, Jean M. 2017. *iGen: Why Today's Super-Connected Kids Are Growing Up Less Rebellious, More Tolerant, Less Happy – and Completely Unprepared for Adulthood (and What This Means for the Rest of Us)*. New York: Atria Books.

Twenge, Jean M. 2023. *Generations: The Real Differences Between Gen Z, Millennials, Gen X, Boomers, and Silent – and What They Mean for America's Future*. New York: Atria Books.

Valković, Marijan. 1976. „Grijeh danas: Iskustvo, teološko vrednovanje i pastoralne posljedice". *Bogoslovska smotra* 46 (1–2): 7–24.

Valković, Marijan. 1977. „Savjest u moralnoj teologiji". *Bogoslovska smotra* 47 (2–3): 181–199.

Vereecke, Louis. 1990. *Da Guglielmo d'Ockham a sant'Alfonso de Liguori*. Cinisello Balsamo: Edizioni Paoline.

Vidal, Marciano. 2001. *Kršćanska etika*. Đakovo: Karitativni fond UPT „Ne živi čovjek samo o kruhu" Đakovo.

Vogt, Christopher. 2020. „Social Analysis and Political Engagement in the Tradition of Catholic Social Thought" U *Integral Ecology for a More Sustainable World*, ur. Denis O'Hara, Matthew Eaton i Michael Ross, 143–158. Lanham: Lexington Books.

Vučković, Ante. 2012. *Vrtlog grijeha: O Davidovom grijehu sa Bat*-Šebom. Zagreb: Hrvatski institut za liturgijski pastoral.

Wegierski, Mark. 2004. „Defining the 'Cuspers' " Hudson Institute, https://www.hudson.org/node/31578 (pristupljeno 23. travnja 2025.).

Wieland, Diane M. i Brenda G. Kucirka. 2020. „Helicopter Parenting and the Mental Health of iGen College Students". *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services* 58 (5): 16–22. h

Wojtyła, Karol. 2017. *Osoba i čin*. Split: Verbum.

Zemke, Ron, Claire Raines i Bob Filipczak. 2013. *Generations at Work: Managing the Clash of Boomers, Gen Xers, and Gen Yers in the Workplace*. 2. izd. New York: American Management Association.

Zrinščak, S., G. Črpić i S. Kušar. 2000. „Vjerovanje i religioznost". *Bogoslovska smotra* 70 (2): 233–255.

Živković, Andrija. 1938. *Osnovno moralno bogoslovlje*. Zagreb: Tisak „Tipografije" d. d.

Bilješka o autorima

Izv. prof. dr. sc. Martina s. Ana Begić članica je Kongregacije svetih Anđela čuvara sestara dominikanki i izvanredna profesorica na Katedri moralne teologije Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Doktorirala je 2014. godine na temu „Andrija Živković: moralni teolog u kontekstu svoga vremena", a na matičnom fakultetu izvodi kolegije iz područja moralne teologije. Kao vanjski suradnik izvodila je kolegije iz moralne teologije na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu i na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu Sveučilišta Josip Juraj Strossmayer u Osijeku. Tijekom 2023. godine boravila je na postdoktorskom studiju i znanstvenom usavršavanju na Fakultetu društvenih znanosti Papinskog sveučilišta Sv. Tome Akvinskog – Angelicum u Rimu.

U svom znanstvenom radu sudjelovala je i sudjeluje na nekoliko znanstveno-istraživačkih projekata, a osobito aktivno sudjeluje na brojnim međunarodnim i domaćim znanstvenim i stručnim skupovima. Autorica je znanstvenih i stručnih radova objavljenih u domaćim i međunarodnim časopisima te zbornicima sa temama iz područja moralne teologije, vjere, savjesti, spolnog i ženidbenog morala i duhovnosti. U svom radu povezuje teološku tradiciju, posebno moralnog nauka Crkve s interdisciplinarnim pristupima i konkretnim pitanjima suvremenog društva. Osobito je zauzeta u radu s mladima te je provela više istraživanja o vjeri i vrijednosnom sustavu mladih u hrvatskom društvu. Među objavljenim radovima vrijedno je istaknuti suautorske knjige *Dar i ranjenost. Kršćanski pogled na ljudsko tijelo pred izazovima antropološkog dualizma i rodne ideologije* te *Zrcala i sjene vjere*. Uredila je i zbornik radova *Blažena Ozana Kotorska. Žena susreta sa Bogom i čovjekom,* znanstvenu monografiju *Andrija Živković, Za istinu i kulturnu obnovu. Rukopisi, članci, studije*, a u koautorstvu je uredila i zbornik radova *Prema Sinodalnoj, transparentnoj i uključivoj Crkvi*.

Članica je Hrvatskog mariološkog instituta Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Europskog društva za katoličku teologiju – Hrvatska sekcija, Etičke komore Centra za proučavanje odnosa znanosti i religije pri Fakultetu filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu te Komisije Hrvatske biskupske konferencije „Iustitia et pax". Pri Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu članica je Povjerenstva za razredbeni postupak, Etičkog povjerenstva, TheoSavjetovanja i podrške studentima, a obnaša i službu povjerenice za studente s invaliditetom. Donedavno je bila i članica Povjerenstva za pastoral studenata KBF-a Sveučilišta u Zagrebu te Povjerenstva za organizaciju Teološko-pastoralnog tjedna. Bila je imenovana i članicom Expert Council međunarodnog projekta CREATE Fakulteta društvenih znanosti Papinskog sveučilišta svetog Tome Akvinskog – Angelicum u Rimu (2023. - 2025.) te Etičkog povjerenstva Klinike za psihijatriju Vrapče (2016. - 2024.).

Više od deset godina bila voditeljica Povjerenstva za pastoral duhovnih zvanja pri Hrvatskoj konferenciji viših redovničkih poglavara i poglavarica te članica Vijeća za pastoral duhovnih zvanja pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji.

Dr. sc. Leonnel Radinski rođen je 22. veljače 1994. u Osijeku, gdje je završio osnovnu školu u Gorjanima, a opću gimnaziju u Đakovu. Godine 2013. upisao je Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, diplomiravši 2018. na filozofsko-teološkom smjeru s temom: Razumski elementi ćudorednosti kao put do ekstatičke kontemplacije u filozofiji Solovjeva i Tolstoja.

Na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu upisao je sociologiju 2019., magistrirao 2022. s temom *Le conseguenze della pandemia sulla salute mentale in prospettiva comparata: i casi di Italia, Germania e Svezia* (*Posljedice pandemije na mentalno zdravlje u komparativnoj perspektivi: slučajevi Italije, Njemačke i Švedske*), te doktorirao 2025. s temom *Il ruolo dei riti familiari nel superamento degli eventi stressanti. Il caso dell'esame di maturità tra i neoadulti (18-19 anni) nelle città di Đakovo e di Osijek (Uloga obiteljskih rituala u prevladavanju stresnih događaja. Slučaj ispita zrelosti među mladim odraslima (18-19 godina) u gradovima Đakovo i Osijek*). Na istom sveučilištu dodatno je 2020. stekao diplomu iz leadershipa i managementa.

Od 2023. do 2025. predavao je kao asistent na Fakultetu društvenih znanosti Papinskog sveučilišta Gregoriana, od 2024. godine zaposlen je kao tajnik Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve Hrvatske biskupske konferencije, a od 2026. viši asistent na Katedri za socijalni nauk Crkve Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu. Autor je više radova iz područja sociologije i socijalnog nauka Crkve.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

Biblioteka: Monographia

I.
Danijel Tolvajčić
Suvremena analitička filozofija religije. Glavni pravci i autori

II.
Nenad Malović
Mišljenje i djelovanje. O znanju, društvu i vrijednostima

III.
Iva Mršić Felbar
Utjelovljenje u kristologiji Johna Hicka. Kritička analiza

IV.
Katarina Koprek
Vaš Štolcer. Pisma Josipa Štolcera Slovenskog kanoniku Janku Barlèu

V.
Andrea Filić
Sant'Ilarione, "nudo e armato in Cristo". Concordanze bibliche della Vita S. Hilarionis *di san Girolamo*

VI.
Ivan Dodlek – Nenad Malović
Otisci suvremene kulture

VII.
Danijel Tolvajčić
Teodicejski problem u suvremenoj filozofiji religije

VIII.
Kata s. Amabilis Jurić
Vjerski odgoj djece predškolske dobi u Hrvatskoj
Teološko-katehetska, religiozno-pedagoška i pravna ishodišta

IX.
Tomislav Kovač
O međureligijskom dijalogu iz katoličke perspektive:
uvid u osnovne pojmove i naučavanje Crkve

X.
Veronika Nela Gašpar – Silvana Fužinato
U susretu sa svetim. Pitanje o Bogu u dijalogu kršćanstva

XI.
Martina s. Ana Begić – Miriam Mary Brgles
Zrcala i sjena vjere

XII.
Nikola Vranješ
Onkraj izazova. Pastoral u znanstveno-tehnološkom ozračju

XIII.
Anđelo Maly
Isus Krist – put, istina i život. O teologiji poziva

XIV.
Ana Thea Filipović
Crkva i teologija u svijetu koji se mijenja.
Prilog sinodalnoj preobrazbi i poslanju Crkve u 21. stoljeću

XV.
Marija Jurišić
Stavovi i mišljenja katoličkih vjeroučitelja u Republici Hrvatskoj o osposobljenosti za provedbu religijske dimenzije interkulturalnog obrazovanja

XVI.
Nedjeljka Valerija Kovač
Vjera u svjetlu razuma i snazi nade.
Trajne teološke perspektive Josepha Ratzingera/ Benedikta XVI.

XVII.
Martina s. Ana Begić – Leonnel Radinski
Zamamnost i zamke grijeha
Analiza istraživanja (2017., 2024.) među milenijalcima
i generacijom Z u hrvatskom društvu

IZ RECENZIJA

Ovo istraživanje popunjava nesumnjivu prazninu u društvenim i humanističkim znanostima. Naime, u Hrvatskoj postoji više istraživanja mladih, ali nema ovako produbljenog istraživanja ove vrlo specifične teme. Relevantnost ponajprije proizlazi iz činjenice da se studija temelji na kvantitativnom istraživanju provedenom 2017./2018. i 2024. godine. Time je omogućena usporedba percepcije grijeha između milenijalaca (rođenih 1981. – 1995.) i iGeneracije (rođenih 1996. – 2010.). Osobitost istraživanja i studije proizlazi i iz interdisciplinarnosti. Istraživanje je utemeljeno u moralnoj teologiji, ali je metodološki, u dijelu provedbe i obrade, poštivalo sve uzuse društvenih istraživanja. Djelo pokazuje kako se oblikuje percepcija grijeha u društvu koje se ubrzano mijenja i na koje utječu različiti globalni društveni procesi. To je važno za oblikovanje politika i pristupa ovim generacijama mladih. Bez dubinskog uvida u „moralni kompas“ mladih nije moguće razvijati obrazovnu politiku, a niti niz socijalnih politika.

Siniša Zrinščak

Nedvojbeno je poimanje grijeha jedna od najtežih tema današnje Crkve, njezina teološkog i dogmatskog nauka, a posebno pastoralne prakse u ophođenju s pitanjem grešnosti i naravi grijeha. Autorima ove knjige stoga valja odati priznanje što su imali hrabrosti i odlučnosti suočiti se s ovom teškom problematikom. Pogotovo stoga što su ovoj temi pristupili iznimno znanstveno, koristeći teologiju i crkveni nauk o grijehu kao podlogu, ali su učinili i jedan ogromni iskorak: nisu se ograničili na teološke, biblijske, antropološke, sociološke i dogmatske analize o tome što je grijeh i kako djeluje na ljudsku narav, nego su krenuli odozdo, od analize stvarnosti grijeha onako kako ga poimaju današnji ljudi, pogotovo mladi. To je vjerojatno prvi takav pokušaj pristupa razradi teme grijeha. Ova će knjiga teolozima, sociolozima, pastoralnim djelatnicima, pogotovo svećenicima, biti poput vrlo praktičnoga korisnog priručnika.

Josip Grbac

ISBN: 978-953-11-2108-8
9 789531 121088
22,00 €